

Kriminalomsorgens høgskole
og utdanningscenter KRUS

Hvordan kan ansatte forebygge aggresjon og vold blant barn i fengsel med en kunnskapsbasert tilnærming?

Bacheloroppgave høst 2021 KRUS 3900

Kandidatnr: 390018

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS
Bachelorutdanningen 2020-2021

Antall ord:9923

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
1.1 VALG AV TEMA	1
1.2 VALG AV PROBLEMSTILLING	2
1.3 AVGRENSINGER, PRESISERING OG BEGREPSAVKLARING	2
2 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	4
2.1 FØRFORSTÅELSE.....	5
3 METODE	6
3.1 BESKRIVELSE AV METODE.....	6
3.2 FREMGANGSMÅTE OG SØKESTRATEGI.....	6
3.3 KILDEKRITIKK	7
4 KUNNSKAPSBASERT PRAKSIS	7
5 TEORI OG FORSKNING	8
5.1 HVEM ER DE UNGE INNSATTE I FENGSEL?	8
5.2 HVA ER BARN OG UNGE DØMT FOR?	9
6 VOLD, MAKT OG AVMAKT	11
6.1 VOLD	11
6.2 VOLDENS MENING OG VIRKNING	11
6.3 VOLD OG AGGRESJON SOM MOTMAKT MOT AVMAKT	13
7 TOLERANSEVINDUET	14
7.1 UTVIKLING HOS PERSONER SOM HAR VÆRT UTSATT FOR VOLD.....	14
8 TRAUMEBEVISST OMSORG	15
9 RELASJON OG OMSORG	15
10 ENDRINGSARBEID	16
10.1 SYSTEMATISK ENDRINGSARBEID	16
10.2 UTFORDRINGER MED ENDRINGSARBEID KNYTTET TIL BARN I FENGSEL.....	17
11 HVILKE TILTAK KAN REDUSERE VOLDELIG ATFERD HOS BARN.	19
11.1 HVORDAN PÅVIRKES ANSATTGRUPPEN AV VOLD OG AGGRESJON I ARBEID MED BARN OG UNGDOM.	20
11.2 IVARETAGELSE AV ANSATTGRUPPEN	20
12 DRØFTING	21
12.1 HVORDAN KAN ANSATTE FOREBYGGE AGGRESJON OG VOLD BLANT BARN I FENGSEL MED EN KUNNSKAPSBASERT TILNÆRMING?	21
12.2 HVORDAN KAN MAN REDUSERE FOREKOMST AV VOLDELIGE OG AGGRESSIVE HENDELSER PÅ AVDELING?.....	25
12.3 HVORDAN BLIR SAMSPILLET MELLOM UNGDOM OG ANSATTE PÅVIRKET AV TIDLIGERE LIVSERFARINGER OG STADIG OG TILBAKEVENDENDE KONFLIKTSITUASJONER?	27
13 KONKLUSJON	28
14 BIBLIOGRAFI	29
VEDLEGG 1 SELVVALGT LITTERATURLISTE	31

1 Innledning

1.1 Valg av tema

I denne oppgaven vil jeg rette søkelyset på økning i voldsbruk og trusler om vold blant barn og unge. Barn som utøver kriminalitet er et aktuelt tema og det er stadige debatter om hvordan samfunnet skal reagere på barn som begår straffbare handlinger. I artikkelen «Vil fengsele 15 åringer» i Dagbladet 21. november 2018, står Peter Frølich, Høyres politiske talsmann sammen med Eirik Lae Solberg, Høyres gruppeleder i Oslo bystyre og argumenterer for at myndighetene har fått «angst for å sette personer under 18 år i fengsel» (Hultgreen, 2018). De mest aktive unge kriminelle blir beskrevet som unge kriminelle verstinger, temaet i artikkelen er at de bør dømmes til ubetinget fengsel. Dette gjelder en liten gruppe ungdommer som utøver vold og de bør dømmes til fengsel for ungdom der de kan få tett oppfølging (Hultgreen, 2018). «Politiet er bekymret etter nye tall om ungdomsvold - Volden blir grovere» skriver VG, 24. august 2020. Artikkelen setter søkelys på voldsanmeldelser mot mindreårige, som har økt med nesten 40 prosent i Oslo siden 2016. Samme utvikling har det vært i Bergen, Askøy og Øygarden med 58 prosent økning på antall voldsanmeldelser mot ungdom under 18 år, fra 2015 til 2020 (Ording, 2020). I Trondheim vises det også til at det i de siste årene har vært en økning i trusler om vold og vold blant barn og unge (SLT, 2021).

Fransson, Hammerlin & Skotte (2019), viser til at massemedier har fokus på barn og kriminalitet. Ved opprettelse av ungdomsenhetene har mediene betegnet barn som sitter i fengsel som svært farlige, og den eneste løsningen er fengsel. De fleste barna som er i fengsel har begått svært alvorlig kriminalitet, men bør samfunnet svare med å fengse dem? Hva gjør fengselsopphold med barn, og er vi sikre på at en kombinasjon av miljøarbeid, straff, omsorg og miljøterapi vil hjelpe (s. 6)?

I rapporten «Ungdata 2020» kommer det fram at en av fem ungdommer har opplevd direkte vold eller trusler fra jevnaldrende. Årsaken til voldsøkning blant unge er sammensatt. Det vises blant annet til at sosiale medier kan være medvirkende til at volden har blitt grovere. Andre grunner kan være at livet for enkelte er blitt tøffere og mer marginalisert (Bakken, 2020).

1.2 Valg av Problemstilling

Jeg vil forsøke å belyse de forskjellige aspektene ved voldelig og aggressiv atferd blant barn og unge. Videre drøfte hvordan vi kan ivareta spennet mellom tvangsplassering i fengsel og omsorg. Hvordan påvirkes relasjoner mellom ungdommene og ansatte både av hendelser på avdeling, men og av ungdommens historie, og hva ungdommen er dømt for? Det er viktig at den ansatte har en profesjonell tilnærming for å legge til rette for at innsatte kan få andre strategier, holdninger og kanskje en innsikt som kan bidra til en økt forståelse og bevissthet rundt egne handlinger. Den overordnede problemstillingen jeg har valgt er:

Hvordan kan ansatte forebygge aggresjon og vold blant barn i fengsel med en kunnskapsbasert tilnærming?

For å legge til rette for gode møter mellom ansatte og barn i fengsel, samt en mulighet for en profesjonell tilnærming til voldsproblematikken ønsker jeg å se nærmere på følgende delspørsmål:

- Hvordan kan man redusere forekomst av voldelige og aggressive hendelser på avdeling?
- Hvordan blir samspillet mellom ungdom og ansatte påvirket av tidligere livserfaringer, samt stadig og tilbakevendende konfliktsituasjoner?

1.3 Avgrensinger, presisering og begrepsavklaring

Gruppen som blir beskrevet i denne oppgaven er de som pr. definisjon er barn i fengsel, altså fra fylte 15 år til og med 17 år. Jeg har bevisst i oppgaven brukt betegnelsen «barn, unge og ungdom» om innsattgruppen, dette for å være bevisst at oppgaven dreier seg om de helt yngste som blir satt i fengsel.

Den kriminelle lavalder i Norge er i dag 15 år, det betyr at de som begår kriminelle handlinger før fylte 15 år ikke er strafferettslig tilregnelig og ikke kan straffes. I tillegg til alder, er det type forbrytelse og gjentakelsesfare som vil være viktige faktorer når domstolene skal bestemme om barn og ungdom skal i fengsel (Fransen et al., 2019, s. 20). Kriminalitet kan

også sees på som atferd som skal behandles og ikke straffes. Erfaring viser at fengsel ikke er til barnets beste, straff fjerner ikke risikofaktorer, og heller ikke årsak til kriminalitet (Aase, Sørli, Amlund Hagen, Gustavsen & Utgarden, 2020). «Fengsler er utviklingsmessig uegnet for unge som skal forme sin identitet, tilegne seg sosiale ferdigheter og få en vellykket overgang til voksenlivet» (Loeber & Farrington, 2012; Mulvey & Schubert, 2012 gjengitt i Aase et al., 2020). Denne teorien vil jeg komme tilbake til senere i teksten, da den setter søkelys på utfordringene med å jobbe med barn og unge i fengsel.

Det finnes i dag følgende straffereaksjoner for unge over 15 år, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff, oppfølgingsteam, bot, samfunnsstraff, fengsel (betinget og ubetinget), forvaring og reaksjoner fra politiet. For barn brukes fengsel som straff for de mest alvorlige lovbruddene, for eksempel drap, ran og alvorlig narkotikalovbrudd. Videre kan også barn bli fengslet for mindre alvorlige lovbrudd dersom det blir begått gjentatt kriminalitet (Barneombudet, 2021). Denne oppgaven dreier seg om barn som blir idømt fengselsstraff. Det kunne vært interessant å se på de andre straffereaksjonene for barn. Dette for å se om innføringen av ungdomsstraff blant annet har ført til at barn som blir idømt fengselsstraff er en ytterligere marginalisert gruppe. På grunn av oppgavens omfang vil jeg ikke gå noe videre inn på dette.

I barnekonvensjonen artikkel 40, står det at barn som har begått straffbare forhold skal sikres en behandling som tar hensyn til barnets alder, fremmer verdighet og egenverd, samt styrker barnets respekt for andre. Videre skal det fremmes reintegrering i samfunnet.

Barnekonvensjon artikkel 37 b, slår fast at barn skal fengsles for kortest mulig tid, fengsel skalbare benyttes som siste utvei.

For å ivareta barn og unge som soner fengselsstraff, er det opprettet to ungdomsenheter. Ungdomsenheten vest og ungdomsenheten øst. Begge ungdomsfengslene har plass til fire innsatte hver, til sammen åtte plasser. I tillegg ble det i 2019 opprettet tre plasser for mindreårige i Eidsberg fengsel. Dersom det ikke er plass på ungdomsenhetene eller ved Eidsberg fengsel betyr det at barn må sone sammen med voksne.

Retningslinjene om straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte (2018) viser til særregler som gjelder for barn i fengsel. I § 10, 2 står det at fengsler som mottar barn i varetekt eller til gjennomføring av straff, skal legge til rette for at barnets behov og rettigheter

blir ivaretatt jf. pkt. (§10) 5. I arbeidet med barn i fengsel skal alltid barnets beste vurderes jf. Barnekonvensjonen artikkel 3¹.

Ungdomsenheten skal ha en tverrfaglig basisbemanning. Denne skal bestå av ca. halvparten fengselsbetjenter og halvparten med relevant sosialfaglig bakgrunn. I tillegg skal det være et tverretatlig team som skal sikre prosessen og en god oppfølging av ungdommen under og etter straffegjennomføring. Tverretatlig team består av ungdomsenhetens leder, jurist fra kriminalomsorgen, spesialpedagog fra utdanning, en barnevernspedagog fra barnevernet og psykolog fra helsesektoren (Kriminalomsorgdirektoratet, 2018). Tverretatlig team skal også arbeide i forhold til det lovverket og retningslinjer som ligger til de etatene som er representert i teamet. Dette kan for eksempel være barnevernloven, lov om spesialisthelsetjenesten, opplæringsloven og psykisk helsevernloven (Fransson et al., 2019, s. 21).

Å arbeide med barn i fengsel kan være vanskelig og krevende. Hensikten med denne oppgaven er å få mer kunnskap om hva som er utløsende faktorer for økningen i voldshendelser blant barn og unge og hvilke tiltak som kan være forebyggende for nye hendelser.

I denne oppgaven blir vold og aggresjon forstått som alle handlinger som havner innunder Isdal sin definisjon av psykisk og fysisk vold, latent vold fra Lillevik og Øie, samt Hammerlin (2004) sin definisjon av verbal vold. Disse teoriene kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

2 Oppbygging av oppgaven

Jeg vil starte med å gjøre rede for min førforståelse. Videre vil jeg gå inn på hvilken metode som er valgt for å svare på problemstillingen og delspørsmål og hvordan jeg har gått fram for å finne relevant litteratur. I teoridelen ønsker jeg å gjøre rede for sentrale teorier og forskning som er viktig for å finne ny kunnskap i forhold til problemstillingen. I drøftingen vil jeg ta opp problemstillingen og delspørsmålene som ble presentert innledningsvis i oppgaven. Jeg vil systematisk drøfte hvert enkelt punkt, til slutt komme med en konklusjon.

¹ «Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstolene, administrative myndigheter eller lovgivende organer skal barnets beste være ett grunnleggende hensyn» - Barnekonvensjonen artikkel 3.

2.1 Førforståelse

Dalland (2021), viser til at fordommer eller vår førforståelse vil være med oss inn i en oppgave, det betyr at vi allerede har gjort oss opp en mening om fenomenet vi skal se nærmere på (s. 60). Jeg har i skrivprosessen forsøkt å være bevisst min egen førforståelse og forsøkt å finne litteratur som kan avkrefte mine egne holdninger og tanker om utviklingen i ungdomsmiljøene i forhold til vold og trusler.

Jeg har jobbet i kriminalomsorgen i nærmere 14 år. I store deler av denne tiden jobbet med unge innsatte under 18 år. Jeg opplever at den siste tiden har ungdomskriminaliteten blitt mer alvorlig og at det er blitt flere ungdommer som tyr til vold og trusler. Det kan og til tider oppleves som om innsatte i større grad tar med seg problemer fra gaten «inn» i fengselet. Dette i form av gjengtilhørighet, behov for markering og makt ved å ta kontroll over andre innsatte og ansatte. For enkelte unge innsatte som har en sterk autonomi blir det vanskelig å innordne seg etter regler og rutiner og følelsen av avmakt kan noen ganger slå ut i ett stort behov for markering gjennom vold, trusler og aggressiv fremtoning under soning.

Min nysgjerrighet og ønske om å lære mer om hva som kan være bakenforliggende for vold og utagerende atferd, ble vekket under en forelesning av psykologspesialist Hanne Eriksen fra Alternativ til vold ung. Fokus var på forskjellige former for vold og hva som kan være bakenforliggende årsaker. Min erfaring fra enheten jeg på jobber er at vi har lite profesjonell tilnærming til voldsproblematikk og til dels liten kompetanse til å forstå hva volden kan være et uttrykk for. Målet for den profesjonelle aktør bør være å se mennesket bak volden og uønsket atferd. Samt finne de riktige tiltakene, som kan hjelpe unge lovbrøyttere ut av destruktive handlingsmåter som vil ha negativ effekt på dem selv og andre.

3 Metode

3.1 Beskrivelse av metode

Ulike metoder ligger til grunn for å få fram ny kunnskap og til å vurdere i hvilken grad påstander er pålitelige og holdbare. Det må være en sammenheng mellom valg av metode og problemet som skal løses (Dalland 2021, s. 53-54). Man skiller gjerne mellom kvantitativ og kvalitativ metode, der kvantitativ metode egner seg best til å finne tendenser og svar utfra tallmateriale. Kvalitativ metode handler om å forstå fenomener gjennom intervjuer, tekster, observasjoner med mer (Dalland, s. 54). Hermeneutikken forsøker å forstå «menneskelig eksistens gjennom menneskenes handlinger, livsytringer og språk» (Patel & Davidson, 1995; Thurén, 2009, gjengitt i Dalland, 2021 s. 48). Den fenomenologiske tilnærmingen er rettet mot at menneskelige handlinger har en mening, hvor vi søker å forstå menneskelig atferd, tanker og følelser (Dalland, 2021, s. 49). Jeg har i denne oppgaven valgt å gå inn i tekster, lovverk og konvensjoner, disse har lagt grunnlaget for en litterær oppgave. Jeg har da tatt utgangspunkt i allerede eksisterende fagkunnskap, teori og forskning (Dalland 2021, s. 199).

3.2 Fremgangsmåte og søkestrategi

Innledningsvis i oppgaven brukte jeg strukturert litteratursøking. For å begrense informasjonen fra internett bør det legges noen kriterier for søk (Dalland 2021, s. 148). Jeg har definert hvilken tidsperiode jeg ønsket å søke i og hvilket språk. Jeg har holdt meg til litteratur fra 2000 tallet, for å finne nyere forskning på barn og unge innsatte. Jeg har søkt på norsk og engelsk. I strukturert søking har jeg brukt Google scholar og Oria. I forhold til oppgavens ordlyd søkte jeg på vold, aggresjon, forskjellige former for vold, utviklingsteorier, ungdom og vold, forstå vold og ATV. På engelsk har jeg søkt på juveniles and violence, juvenile units og Convention on the rights of the child.

Jeg har brukt kjedesøk der jeg har sjekket litteraturlistene til artikler og bøker som har vært aktuelle for min oppgave. Dalland (2021), betegner dette som «snøballmetoden» (s. 151). Denne metoden har jeg også brukt i forhold til to masteroppgaver som er skrevet av Eldholm og Flage (2019) og Berg (2011).

Underveis i oppgaveskrivingen har jeg utvidet søket med empati og empatiske tilnærminger samt makt og avmakt. Dette da jeg gjennom arbeid med tekster har blitt bevisst at det kan være en viktig innfallsvinkel for å jobbe med vold og aggresjon.

Jeg har gått gjennom tidligere pensum fra bachelorutdanningen ved Krus og funnet relevant pensum blant annet i kompendium KRUS 3202² og KRUS 3100³.

3.3 Kildekritikk

I denne oppgaven har jeg i hovedsak valgt å bruke artikler som er publisert i vitenskapelige tidsskrifter og fagbøker. Dette for å være sikker på at litteraturen jeg har anvendt er av god kvalitet og videre anerkjent i fagmiljøer. Av forfattere har jeg blant annet søkt opp Per Isdal, da jeg ble gjort oppmerksom på ham via forelesningen til Hanne Eriksen fra ATV ung Drammen⁴. Andre fagbøker jeg har brukt i oppgaven er skrevet av Lillevik og Øien, Nordanger og Braarud. Artikler har jeg hentet blant annet fra Journal of Criminological Research, Policy and Practice, barneombudet og United Nations. Jeg har brukt offentlige publikasjoner fra kriminalomsorgen, Helsedepartementet og NOU. Videre har jeg sett på flere rapporter, blant annet Ungdata 2020. Rapporter er ikke kvalitetssikret på lik linje som forskningsartikler, men «gir likevel viktig kunnskapsgrunnlag for de enkelte fagfeltene» (Dalland, 2021, s. 145).

Innledningsvis i oppgaven viser jeg til avisartikler. Dette blir i hovedsak en inspirasjon i forhold til den generelle samfunnsdebatten og kan løfte oppmerksomheten rundt aktuelle tema (Dalland, 2021, s. 147).

4 Kunnskapsbasert praksis

Kriminalomsorgens virksomhetsstrategi 2021-2026, har som mål at kriminalomsorgen skal jobbe med kunnskapsbaserte beslutninger og praksis. Nortvedt, Jamtvedt & Graverholt

² Kompendium KRUS 3202. Systematisk endringsarbeid og forebygging av tilbakefall til kriminalitet – tilnærminger, utvikling og kritiske aspekter.

³ Kompendium KRUS 3100 Kull BA20V, 2020 høst. Kriminalitetsforebyggende arbeid i kriminalomsorgen.

⁴ Forelesning på KRUS våren 2021.

(2012), definerer kunnskapsbasert praksis som aktivt bruk av ulike kunnskapskilder, der vi tar faglige avgjørelser basert på forskningsbasert kunnskap, erfaringsbasert kunnskap, brukermedvirkning og kontekst. Videre kan kunnskapsbasert praksis presenteres som en prosess i seks trinn; refleksjon over egen praksis, spørsmålsformulering, litteratursøk (finne forskningsbasert kunnskap), kritisk vurdering av forskning, bruk og evaluering.

Kunnskapsbasert praksis er en brobygger mellom praksis og forskning, samt et virkemiddel for å oppnå god kvalitet i arbeid som blir utført (s. 21-23).

5 Teori og forskning

5.1 Hvem er de unge innsatte i fengsel?

I juni 2021, publiserte barneombudet en gjennomgang av saker der barn har vært fengslet i perioden 2016 til 2019⁵. De aller fleste ungdommene i undersøkelsen kommer fra Oslo øst og omkringliggende kommuner og rapporten trekker fram at ungdommene har flere felles kjennetegn;

- *Bor i levekårsutsatte områder*
- *Har utfordrende hjemmeforhold og manglende foreldrestøtte*
- *Har opplevd utenforskap i skolen, ofte fra ung alder*
- *Står uten skoletilbud eller alternativt dagtilbud etter frafall i ungdomsskole eller videregående*
- *Har tiltak i barnevernet*
- *Har mye kontakt med politiet*
- *Bruker ulike rusmidler, men rus synes ikke å være hovedårsaken til problemene*
- *Har annen etnisk bakgrunn enn norsk (Barneombudet, 2021)*

I artikkelen Barn i fengsel – også barnevernets ansvar (Stang & Hydle, 2015), viser de til samme funn som barneombudet. I tillegg vises det til forskning som viser at disse barna med sammensatte og omfattende utfordringer, ofte har vært kasteballer mellom ulike hjelpetjenester og omsorgsordninger fra de var små. De har opplevd mange flyttinger mellom fosterhjem, hjem, behandlings- og barnevernsinstitusjoner. Dette har ført til mange brutte

⁵ Barneombudet. Funn etter gjennomgang av saker der barn er fengslet i perioden 2016-2019. Brev sendt justisdepartementet 04. juni 2021. Hentet fra <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Barneombudet-mener/Innspill-til-myndighetene/2021/Funn-etter-gjennomgang-av-saker-der-barn-er-fengslet-i-perioden-2016-2019.pdf>

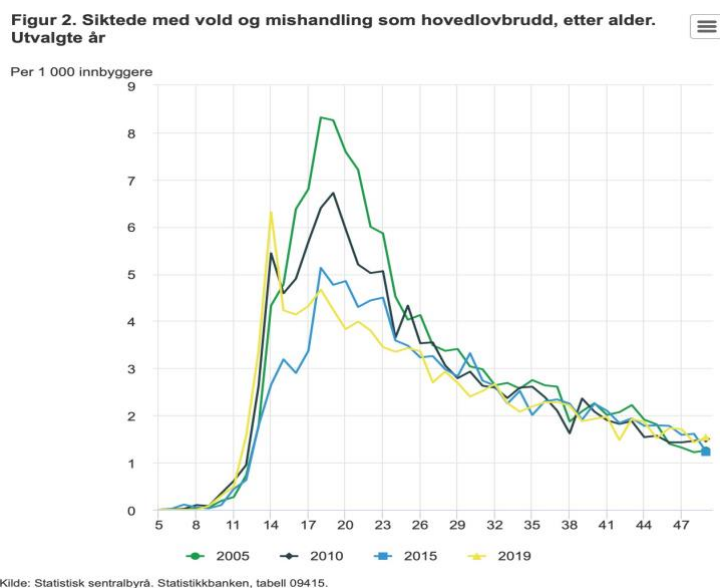
relasjoner, manglende tilknytning til stabile omsorgspersoner og grunnleggende fravær av trygghet (s. 50-51).

Enkelte barn som kommer i fengsel, har hatt store belastninger i hele barndommen. Handlinger og vurderinger de gjør kan fremstå uforutsigbare, uforklarlige og kan noen ganger være farlige. For enkelte barn kan denne atferden fremstå i kortere perioder og være situasjonsbetinget. For andre barn kan denne atferden følge dem i mange år (Helsetilsynet, 2019, s. 31). Stang og Hydle (2015), viser til at ungdom som har blitt grunnleggende sviktet gjennom oppvekst ofte uttrykker seg gjennom voldelig og truende atferd. De har lite tillit til systemet og voksne, samt manglende tro på fremtiden og lite opplevelse av mestring (s. 50).

I internasjonale studier kommer det og fram at barn som begår voldskriminalitet har flere felles kjennetegn. Brinkley-Rubenstein, Allen & Rich (2020), har sett på blant annet helseutfordring til fengslede barn. I artikkelen «Incarceration and the health of detained children», viser de til at fengslede barn har dårlig helse og en uforholdsmessig stor sykdomsbelastning. I artikkelen preventing Youth violence, an overview of the evidence blir det presisert at barn som kommer fra familier med lav sosial status, har dobbelt så stor sjanse for å bli involvert i voldskriminalitet, som ungdom fra middelklassen og høyinntekts familier. Barn som vokser opp der en eller begge foreldrene er arbeidsledige har større risiko for ungdomsvold (World Health Organization, 2015, s. 15).

5.2 Hva er barn og unge dømt for?

I artikkelen «Færre voksne, men flere barn, tatt for lovbrudd» viser SSB (til en økning i antall siktelsener og siktete i aldersgruppen 15 til og med 17 de siste årene. Dette gjelder spesielt siktelsener for vold og mishandling. 950 forskjellige ungdommer ble siktet for 1600 tilfeller av vold og mishandling. Det betyr en økning på henholdsvis 39 og 54 prosent i perioden fra 2016 til 2019.

Selv om denne kurven viser en topp i sen ungdomstid, betyr ikke det at ungdomskriminaliteten dominerer kriminalitetsbildet. I 2018 var over 80 prosent av anmeldte forhold begått av personer over 20 år⁶.

Fornes (2021), viser til at de hovedlovbruddene⁷ barn blir idømt straff for, er i all hovedsak mishandling og vold, deretter seksuallovbrudd. I 2018 var det disse tre kategoriene som oftest førte til en ubetinget fengselsstraff for barn (s. 63).

I Salto rapporten (2021), viser de til noe nedgang i kriminalitet generelt det siste året, også i voldskriminalitet blant barn og ungdom. I pandemiåret 2020 har vi hatt en mindre nedgang i antall mistenkte personer og en større nedgang i antall anmeldelser i aldersgruppen 15 til og med 17 år. Nedgangen i kriminaliteten kan være en konsekvens av redusert bevegelsesmønster, «når defysiske møtene mellom ungdommene reduseres, kan vi se færre konflikter, mindre fysisk vold, og færre tyverier» (Salto 2021, s. 17).

I 2020 var det i aldersgruppen 15 til 18 år 35 nyinnsettelse, tilsvarende tall i 2019 var 40 nyinnsettelse i denne aldersgruppen. Til sammenligning var det iverksatt 59 dommer med samfunnsstraff i 2020, i 2019 var det 48 personer i denne aldersgruppen som ble idømt samfunnsstraff (Kriminalomsorgens årsrapport 2020, s. 53).

⁶ SSB, statistikkbanken, tabell 09415 for statistikkår 2018.

⁷ Dersom en person er registrert som siktet for flere enn et lovbrudd, klassifiseres den siktede ut fra hovedlovbruddet. Det vil si lovbruddet som etter loven kan medføre strengeste straff (SSB).

6 Vold, makt og avmakt

6.1 Vold

Isdal (2012), har en definisjon på fysisk og psykisk vold der han skriver at fysisk vold er «enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil» (s. 36). Videre har han definert psykisk vold som «alle måter å skade, skremme eller krenke på, som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel» (s. 49). Isdal (2012) peker også på at vold er relasjonelle handlinger som foregår mellom mennesker, der makt er essensen i handlingen og utøvelse av makt blir en form for kommunikasjon der det er en utøver, en mottaker og et budskap (s. 36-37).

For å tydeliggjøre og avgrense vold, knytter Isdal vold opp mot begreper som aggresjon, sinne, mishandling og makt. Der «vold og aggresjon refererer til handlinger, sinne til en følelse og makt til enten handlinger, følelser eller posisjoner» (s. 39). Verbal vold kjennetegnes av brutalt maktspråk, trusler, utskjelling, nedlatende ytringer, kjefting, ironi og sarkasme (Hammerlin, 2004). For ansatte som jobber med barn og unge der det blir brukt vold som virkemiddel, kan latent vold være en ekstra belastning i hverdagen. Latent vold oppstår når en person har vært truende og voldelig og frykt for ny voldsatferd preger enkeltansatte, deler av eller hele ansattgruppen (Lillevik & Øien, 2019, ss. 26-27).

6.2 Voldens mening og virkning

Isdal (2012), viser til at «vi må forstå voldens mening, hva den springer ut fra, hvorfor den skjer, hva den står i forhold til og hvilken funksjon den dekker i menneskelig sameksistens» (s. 6). Videre påpeker Isdal vi må forstå hvordan volden påvirker oss, hva den gjør med oss og de rundt oss. Det å ha forståelse betyr ikke aksept, men når vi forstår volden kan vi kanskje hindre nye hendelser og når vi «forstår voldens virkning, får vi kraften og styrken til å bekjempe den» (s. 6).

Isdal (2012), mener videre at det ikke eksisterer blind vold. Volden har ett utgangspunkt i følelser, den har oppbygging, valg og styring, samt har den en funksjon. Volden kommer fra følelser, tanker (ofte tanker som øker aggresjon) og handlingsvalg (s. 14). Dette blir bekreftet av barn som er intervjuet av Forandringsfabrikken. I boken «sint utenpå vondt inni» forteller barn som har utøvd vold at når de blir sinte handler det om noe annet. Det kan være noe som trigger vanskelige og vonde følelser. Det kan være lukt, lyd, eller noe som utløser en utrygghet. Dersom atferden tydelig frembringer ubehag hos de voksne, kan det forsterke utryggheten hos barn. Voksne må da forklare hva som skjer, slik at barnet kan forstå ubehaget som oppstår (Forandringsfabrikken, 2020, s. 50).

Holt, Nilsen, Moen & Askeland (2016), påpeker at det er en stor forskjell i evne og kapasitet mellom ungdom og voksne i forhold til følelsesregulering, impuls kontroll og framtidsplanlegging. Dette kan føre til at ungdom lettere tyr til vold som virkemiddel, i stedet for å bruke andre konfliktdempende strategier (s. 35). Andre faktorer som kan være medvirkende til voldsutøvelsen er for eksempel tidlig voldsadferd, rusmisbruk, lav impuls kontroll, svikt i empatiske evner og psykiske lidelser som sentrale faktorer i årsak til voldsutøvelse (Lillevik og Øien 2019, s.10).

Isdal (2012), skiller mellom sinne og aggresjon. Han trekker fram at sinne kan være en positiv følelse som kan stå bak handlinger som «selvhevdelse, grensesetting, selvmarkering og selvforsvar» (s 22). Aggresjon oppleves negativt og kan oppleves «krenkende, destruktiv, skadelig og undertrykkende» (s. 22).

Hvordan vi forstår vold og aggresjon vil ha stor betydning for hvilke forebyggende tiltak man velger og hvordan vi møter vold når den oppstår. Det er en stor forskjell mellom å se på vold og aggresjon som uttrykk for smerte og fortvilelse, å se på det som ondskap (Lillevik & Øien, 2019, ss. 13-14). Dette kommer også frem i artikkelen til Holt et al., (2016), hvor de viser til at respondentene i undersøkelsen ga uttrykk for at det er viktig å ha kunnskap om spesifikke kjennetegn ved vold og traumer. Videre må alle instanser som jobber med barn som utøver vold har en felles forståelse av vold som et symptom. Det er viktig at vold ikke blir avfeid som atferdsproblemer og dermed føre til at barnet ikke blir møtt med tiltak og behandling som kan hjelpe barnet til bedre håndtering av egen livssituasjon. Dette innebærer et samarbeid mellom instanser som sikrer for eksempel skole og bosituasjon (s. 100-101).

Volden blant ungdom øker, mest i Oslo. Spesielt har det vært en særlig økning i voldskriminalitet blant gutter mellom 15 og 17 år. En årsak til økning i voldshendelser kan være filming av voldsepisoder som blir lagt ut på sosiale medier og dermed forsterker konflikter. En annen årsak som blir trukket fram er sosiale ulikheter. Forskjellen mellom fattig og rik øker, samfunnet blir mer segregert og oppstykket. Trangboddhet og dårlig råd fører til at forskjellene mellom de som har mye og de som har lite blir tydeligere og mer merkbare (Ertzeid & Dyb, 2021). Enkelte antisosiale ungdomsmiljøer kan være preget av kriminalitet som handler om konflikter og vold. Tilhørigheten i gruppen vil for ungdommen oppleves som en viktig beskyttelse, men vil samtidig føre til en stor risiko for voldsutøvelse, samt å bli utsatt for vold. Det å bryte ut av en slik gruppe vil for mange være vanskelig, da ungdommene kan bli fanget i en tilværelse der de kan både bli deltakere som voldsutøver og voldsoffer (Salto 2021, s. 30)⁸.

6.3 Vold og aggresjon som motmakt mot avmakt

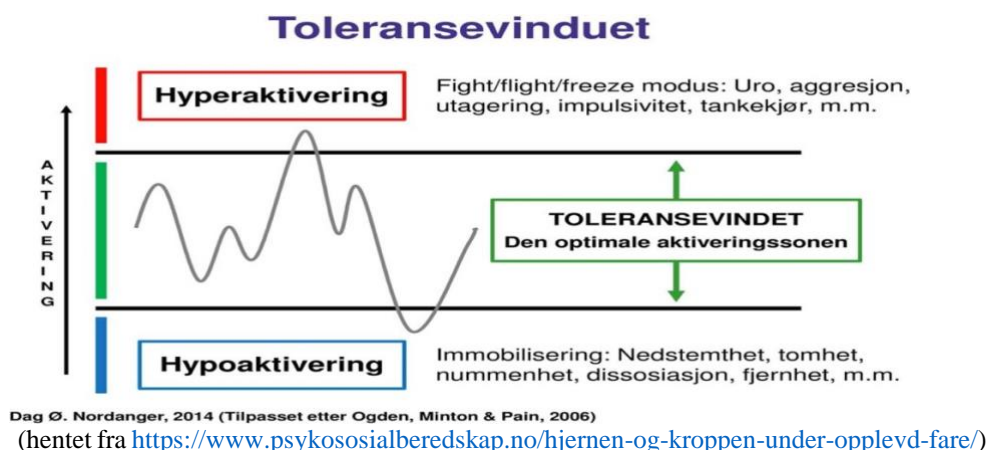
Å oppleve avmakt kan oppleves angstskapende og nedverdiggende. Det varierer hvordan avmakt håndteres. For noen kan det fremkalle sinne og frustrasjon. Dette kan føre til aggresjon som kan rettes utover, eller innover der aggresjonene rettes mot egen person. Avmakt håndteres ut fra handlinger som er en del av personlig mestringsstrategier. I noen situasjoner klarer vi å finne løsninger, mens andre situasjoner kan oppleves uløselige. Opplevde uløselige situasjoner vil øke frustrasjonsnivå og avmaktsfølelsen vil bli sterkere. Avmakt mobiliserer motmakt (Lillevik & Øien, 2019, ss. 27-31).

Vold kan forstås som motmakt mot avmakt. Ved å få utløp for sinne kan aggresjonsnivået senkes hos personer som utøver vold. En følelse av makt erstatter følelsen av avmakt. For voldsutøver vil makt oppleves som effektiv mestringsstrategi mot avmaktsfølelsen. Videre kan det oppleves som forløsende da kroppen avspennes og voldsutøver kan oppleve en umiddelbar psykologisk og fysiologisk tilfredsstillelse (Lillevik & Øien, 2019, s. 35). Vold og makt må sees i et forhold til hverandre. Vold er en ekstrem form for bruk av makt, men ikke all bruk av makt er voldelig (Hammerlin, 2004).

⁸ Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo, rapport basert på data fra 2020, Salto.

7 Toleransevinduet

Toleransevindu er den variasjonen i aktivering som er gunstig for et barn. Ikke for høyt, heller ikke for lavt. Når vi ligger i denne sonen lærer vi lettest, er til stede og oppmerksom på omgivelser og relasjoner. Figuren under viser hvilke reaksjoner som kan utløses når vi er i hyperaktiv eller hypoaktiv tilstand. Grensene for når man går inn i de forskjellige sonene vil variere fra person til person og påvirkes blant annet av erfaring og emosjonell tilstand. De fleste barn tåler mer i samvær med noen de er trygge på «det er omsorgspersonenes oppgave å holde barnet innenfor toleransevinduet» (Nordanger og Braarud, 2014).

7.1 Utvikling hos personer som har vært utsatt for vold

Når barn blir utsatt for vold fra sine nærmeste, kan de utvikle utviklingstraumer. «Vedvarende negative eller voldelige omsorgssituasjoner, kan påvirke barn og unges biologiske og psykologiske utvikling. Blant annet ved å svekke reguleringsprosesser som ellers er ment skulle opprettholde normal tilstand» (Couchette & Rogosch, 2012, gjengitt i (Aase et al., 2020, s. 29). Nordanger og Braarud (2017), viser til at barn kan utvikle utviklingstraumer som ikke er relatert til oppvekstforhold og omsorgspersoner, men at barnet kan ha vært utsatt for «gjentatte eller vedvarende skremmende hendelser» (s. 74). Regulerende voksne er fundamentet i hjelpen til utviklingstraumatiserte barn. Dette er en krevende rolle, da det ofte

tar tid før man ser resultater. Dette fordi svak hippokampusfunksjon⁹ gjør det vanskelig med innkoding av nye korrigerende erfaringer.

Barn og unge med utviklingstraumer kan utvikle en langvarig stressrespons, giftig stress. Dette påvirker barnets hjernefunksjoner og reguleringssystemer. Barna blir ofte usikre, årvåkne og aktsomme. De kan ha sterkt behov for å forsvare seg selv, handler ofte på impuls som et resultat av overlevelsesstrategi i voldelige hjem. Disse barna kan ofte utvikle en konfronterende og aggressiv atferd. For å motvirke disse negative konsekvensene er det viktig med trygge relasjoner til voksne som kan beskytte og støtte barnet (Aase et al., 2020, s. 29).

8 Traumebevisst omsorg

Traumebevisst omsorg har tre pilarer som skal hjelpe barn inn i trygge gode relasjoner, samt hjelpe barn med å regulere impulser, atferd og følelser. Den første pilaren er trygghet, som omhandler fysisk-, relasjonell-, emosjonell-, og kulturelltrygghet. Den andre pilaren handler om forbindelser. Møte mellom mennesker i hverdagen og forhold til andre mennesker over tid. Barna skal lære seg å stole på folk igjen og bli den del av samfunnet. Den tredje pilaren er regulering. Den handler om å regulere følelser, men også regulering av handlinger, atferd og impulser. Målet er å hjelpe barna til sunne strategier for å håndtere vanskelige følelser blant annet påtrengende tanker. Når barn får hjelp til regulering, får de også etterhvert hjelp til å sette ord på det de opplever (Thorkildsen, 2020).

9 Relasjon og omsorg

Det er tidligere i oppgaven nevnt at flere flyttinger i barn og ungdomstiden har ført til brutte relasjoner, og dermed manglende tilknytning og grunnleggende fravær av trygghet (Stang & Hydle, 2015). I en nasjonal kartleggingsundersøkelse¹⁰ gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, kommer det fram at barn som utøver vold har

⁹ Hippocampus spiller blant annet en viktig rolle for læring og korttidshukommelse, samt konsolidering av faktakunnskaper og for orientering (Jansen, Jan K. S., Holck, Per: *hippocampus* i *Store medisinske leksikon* på snl.no. Hentet 13. november 2021 fra <http://sml.snl.no/hippocampus>).

¹⁰ Behandlingstilbudet til barn som er utsatt for og som utøver vold og seksuelle overgrep. En nasjonal kartleggingsundersøkelse gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress a/s.

behov for stabilitet. Ungdommen må bli «tålt» i alle instanser. Videre må det være trygge ansatte i støtte- og behandlingsapparatet, slik at det blir lagt til rette for et godt relasjonelt omsorgsklima (Holt et al., 2016, s. 105).

Det er viktig at relasjoner og omsorg oppleves genuint. Tarrent og Torn (2021) påpeker at for enkelte ansatte er positive holdninger til innsatte motivert av å få en trygg hverdag, unngå å bli utsatt for vold og trusler fra innsatte og ikke av en genuin omsorg for innsatte. Tait (gjengitt i Tarrent and Torn, 2021, s. 4), viser til forskjellige former for omsorg som er motivert ut fra, genuin-, begrenset-, gammeldags-, konfliktfylt-, og skadet tilnærming. Disse fem tilnærmingene er forankret i forskjellige nivåer av empati for innsatte og omsorgsfull oppførsel fra ansatte. Maktforholdet mellom innsatt og ansatt vil bli påvirket av de forskjellige tilnæringsmåtene. Hammerlin (gjengitt i Helgesen, 2017), viser til at fengsel ikke er en god arena for å bygge tillitsrelasjoner. Hverdagen i fengsel er styrt, med mye kontroll og umyndiggjøring. Ansattes motstridende roller som hjelper og kontrollør skaper ett asymmetrisk maktforhold og et tillitsproblem (Helgesen, 2017, s. 103).

Nordanger og Braarud (2017), viser til at omsorg er en spisskompetanse. Opposisjonell atferd vekker motstand og er vanskelig å møte med empatisk tilnærming. Atferden kan provosere og føre til at ansatte ikke klarer å møte barnet med nøytral tilnærming. Dette kan føre til at barn som i utgangspunktet trenger store doser omsorg, i stedet får mindre omsorg enn andre barn (s. 153-155).

10 Endringsarbeid

10.1 Systematisk endringsarbeid

Kriminalomsorgens virksomhetsstrategi 2021-2026, har fokus på straff som endrer, strategisk områder er blant annet kunnskap og kompetanse. For enkeltinnsatte skal den nye visjonen legge grunnlag for endring av ulike forhold som «negativ atferd, handlingsmønstre, holdninger og tankesett. Endringen vil gi en positiv konsekvens for den domfelte. Hva endringen består i konkret, er individuelt».

The United Nations global study on children deprived of liberty (Nowak, 2019), presenterer en modell for behandling og intervensjon for barn i fengsel som viser til at en må ha en

helhetlig og sammensatt tilnærming. Målet må være å skape et trygt miljø for barnet, samtidig som det tas hensyn til forskjellige dimensjoner i barnets utvikling. Dette innebærer å ta barnets psykiske og emosjonelle forutsetninger i betraktning når man iverksetter tiltak. Hvordan barnet tenker og handler bør forstås ut fra kognitive atferdsstrategier. Videre må man jobbe med barnets personlige resiliens¹¹, samtidig som man styrker emosjonelle bånd og proaktive nettverk. Dette blir brukt for å hjelpe de som har begått alvorlig kriminalitet, som ser ut til å respondere positivt på individuell terapi og personlige ferdighetstreninger med forskjellige komponenter (s. 327).

Ansattgruppen bør ha kjennskap til faktorer som fremmer sunn utvikling hos barn. Det kan blant annet være gode relasjoner til voksenpersoner, mulighet til å bli hørt, styrket mestringfølelse, ferdigheter for problemløsning, trygt miljø, fokus på individet og mulighet til å pleie og få nye venner. Dette kan hjelpe barnet til å unngå risikofylt atferd¹².

10.2 utfordringer med endringsarbeid knyttet til barn i fengsel

Norsk kriminalomsorg bygger på to ideologiske rammeverk. Det ene er preget av sikkerhetsfokus og frihetsberøvende straffeideologi, det andre er rehabiliteringsideologi. Selv om dette i utgangspunktet skal være to likeverdige grunnfestede idealer, viser historien at det er et spenningsforhold mellom ideologiene, der sikkerhetsfokus ofte blir det regulerende og styrende prinsippet (Hammerlin, 2015, ss. 131, 132).

Selv om ungdomsenhetene har en utforming som bryter med tradisjonell fengselsutforming er det fortsatt ett fengsel. Ungdommen påvirkes av fengslingssituasjonen «Tanker, følelser, det visuelle, lydene, luktene... det kroppslige... det taktile er konstante hverdagsopplevelser» (Fransson, Hammerlin, & Skotte, 2019, s. 29). Fengselslivet er krevende og tungt, noen tilpasser seg fengselets hverdag for ikke å få negative sanksjoner, mens andre viser motstand (Fransson et al., 2019, s. 29).

¹¹ Resiliens er psykologisk motstandskraft, de faktorer som har sammenheng med at man beholder en psykisk styrke og helse til tross for stress og påkjenninger. Skre, Ingunn B: *Resiliens* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 26. september 2021 fra <https://snl.no/resiliens>.

¹² Barnekomiteens generelle kommentar nr. 20 (2016) §17.

En annen faktor som må vurderes er barns har spesielle behov. For eksempel trenger barn kontakt med familie og venner. Om disse behovene ikke blir tilfredsstilt vil barnet lide under manglende samvær med familie. Som barn er de lett påvirkelige og all form for frihetsberøvelse vil ha langvarig skadelig påvirkning på helse og utvikling som vil påvirke dem resten av livet (World Health Organization, 2002, s. 35). Dette vises til i rapporten fra Ungdata 2020. Det og ikke være med i det sosiale felleskapet kan oppleves sårt og skape en forsterket følelse av utenforskap (Bakken, 2020).

Ungdomstiden er en kritisk fase i alles liv, en overgangsperiode der unge mennesker går gjennom en rekke av fysiske, kognitive og psykologiske forvandlinger. Det er et stadium i livet hvor utviklingen av de emosjonelle og mentale evner forsterkes og identiteten (i all kompleksitet fra kjønn, seksualitet, etnisk tilhørighet, kultur med mer) blir formet. Grenser blir testet og normer blir utfordret, forkastet, omformet eller omfavnet. Den kognitive og emosjonelle utviklingen i denne perioden fører til en generell åpenhet til forskjellige sosiale påvirkninger. Dette skaper en sårbarhet, som vil være annerledes dersom man opplever de samme påvirkningene i voksen alder (Nowak, 2019, ss. 277-278).

For barn under 18 år skal fengsel være en omsorgsbasis. I rapporten Omsorg og rammer når barn trenger mer, fra Helsetilsynet i 2019, viser de til at det kan være krevende for ansattgruppen å skulle balansere omsorg og sikkerhetstenkning. Selv om grensesetting erfaringsmessig er en viktig del av omsorgsbegrepet, er det likevel utfordrende med en kombinasjon av farlighetsvurderinger og omsorg (s. 23).

Barn som begår kriminelle handlinger må få hjelp til å finne veien ut av kriminalitet, til et liv med trygge relasjoner slik at de kan fungere i samfunnet. Barnets beste skal ligge til grunn for alle tiltak som iverksettes, også for de som har begått lovbrudd. I forhold til barn- og ungdomsutvikling er fengsel erfaringsmessig uegnet. Dette er en periode i livet der de skal utvikle sosiale ferdigheter, forme egen identitet og oppleve overgangen til voksenlivet (Aase, et al., 2020, s. 72).

11 Hvilke tiltak kan redusere voldelig atferd hos barn.

Holt et al. (2016), viser til at det er viktig å tilby riktig behandling til barn og unge som har volds- og aggresjonsproblemer. Vold kan være et uttrykk for psykiske helseutfordringer og /eller vanskelige livsbetingelser. Tiltak og behandling som iverksettes er avhengig av hva som utløser aggressiv atferd. Er det betingelser rundt barnet, eller er det barnets egne spesifikke plager som er utløsende faktorer (s. 33).

Tiltak som iverksettes rundt barn bør forankres i den til enhver tid beste kunnskapen om hva som er kriminalitetsforebyggende og rehabiliterende. Tiltakene skal være relevant i forhold til barn og unges behov, situasjon og skal kunne dokumentere gode resultater i tilsvarende situasjoner (NOU, 2008:15).

Artikkelen «incarceration and the health of detained children» viser at det er lav tilbakefallsprosent i Norge i motsetning til for eksempel USA. Årsaken til lav tilbakefallsprosent tilskriver de tilnærmingen til innsatte. Det er ikke fokus på straff, men gjenopprettende og rehabiliterende straffegjennomføring. Gjenopprettende programmer som har blitt iverksatt viser en lovende utvikling, når det gjelder å redusere fremtidig adferd som kan føre til at barn kommer i fengsel (Brinkley-Rubenstein et al., 2020).

Gjenopprettende prosesser kan sees på som en ideologi der barna skal holdes ansvarlig for lovbrudd, forstå konsekvenser av handling, samt få anledning til å gjenopprette skader som er oppstått (Fornes, 2021, s. 213). Videre viser Fornes (2021) til at hovedmålet i reaksjonen er å «gjenopprette den ubalansen som er oppstått mellom lovbryster og fornærmede» (s. 212).

Lillevik og Øien (2010), har forsket på tiltak og kvaliteter hos ansatte som kan bidra til å forbygge vold og trusler i utsatte arbeidsgrupper. Artikkelen viser til at ansattes kompetanse og personlige egenskaper har betydning for forebygging av vold og trusler. «Når den ansatte er opptatt av å forstå voldens mening, vil klienten vel, bidrar dette til å forebygge og dempe aggresjon fra klienten» (s. 84).

Isdal, Dammann, Bergerud, & Killingstad (2006), trekker fram hvor viktig det er med fokus på tenking. Det å kunne uttrykke tanker og følelser i ord er det viktigste alternativ til vold. Vårt indre språk er tankene og tanker starter, styrer, stopper eller gir retning til våre handlinger. Tanken og språket er grunnlaget for refleksjon (s. 50). Berge og Repål (2015) viser til at

tankene våre kan bli sannheter og belastninger i livet kan være en kilde til negativetanker. «Ved å oppdage, utfordre og endre tankemønstre kan vi påvirke følelsene våre og kanskje se nye muligheter og handlingsalternativer (s.21). Walderhaug (2019) viser til at det er i den utforskende, selvstendige og åpne tenkingen vi opptrer som ansvarlige aktører i eget liv. Man blir bevisst over hvem man er og hvordan vi handler, i stedet for å handle utfra tidligere strategier. Dette kan føre til et større ansvar for egne valg, i stedetfor at andre skal fortelle hva vi bør gjøre (s. 265).

11.1 Hvordan påvirkes ansattgruppen av vold og aggresjon i arbeid med barn og ungdom.

Barn som kommer i fengsel, har erfaringsmessig mye vansker i livet som kan komme til uttrykk gjennom vold og trusler. Erfaringene ansattgruppen har, kjennskapet til ungdommen gjennom domspapirer og informasjon fra barnevernet, kan påvirke handlinger og følelser. Historien til ungdommen med bruk av vold og trusler vil ligge som en latent mulig atferd fra personen, dette kan ligge som en fryktskapene faktor i arbeidshverdagen. Alle som er tilstede i miljøet rundt ungdommen kan preges av den latente volden, det kan føre til en stor psykisk belastning for ansattgruppen (Lillevik & Øien, 2019, s. 26).

Å utvise empati og omsorg for innsatte er ikke helt uten risiko for ansattgruppen. I artikkelen *Emathy experience in young people and prison staff* viser de til Stebnicki (2002) sin definisjon av *Compassion fatigue*, der stress- og sorgreaksjoner kan oppstå gjennom samhandling med innsatte. Omsorg for traumatiserte ungdom kan føre til emosjonell utmattelse og en negativ effekt for «hjelperen» som utøver en empatisk og omsorgsfull tilnærming. Videre viser de til forskning der det kommer fram sammenheng mellom empatiske holdninger, *compassion faitgue* og utbrenthet (Tarrant & Torn, 2021, ss. 8-9).

11.2 Ivaretagelse av ansattgruppen

For å være en hjelper for barn med utagerende atferd, er det en forutsetning at ansattgruppen har den tryggheten som er nødvendig for å stå i vanskelige og krevende situasjoner (Gadon, Johnstone, & Cooke, 2006). I kriminalomsorgens virksomhetsstrategi 2021-2026 står det blant annet at vi skal bidra til trygghet, både for den domfelte og for denansatte. Videre er det

regulert i arbeidsmiljøloven kapittel 4, at ansatte skal så langt det er mulig, beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre (Arbeidsmiljøloven, 2005, § 4,2).

Lillevik og Øien (2019), trekker frem i et arbeidsmiljø med hyppige hendelser i form av vold eller utagerende atferd, er det nødvendig med praktiske øvelser men også på teoretisk kompetanseheving. Dette for å ha tilstrekkelig vilje og trygghet til å kunne håndtere og handle i krevende og vanskelige situasjoner (s. 73).

Isdal (2017), viser til at arbeidsgiver har et ansvar for å sikre at arbeidstaker ikke blir syk av arbeidsforholdet i form av psykiske skadevirkninger, herunder utbrenthet, sekundærtraumatisering og compassion fatigue¹³ og fysiske skadevirkninger. Kollegers ansvar for hverandre handler blant annet om å forholde seg til de rutiner og vedtak som er bestemt når det gjelder helse, miljø og sikkerhet. Det er viktig å bli sett i arbeidet en utfører og få oppmuntring og anerkjennelse fra kolleger. Et annet viktig element i godt arbeidsmiljø er tilbakemeldinger når noen går for langt, mister kontroll i miljøet, eller er i ferd med å bli utbrent (s. 35-41).

Isdal (2017), setter også fokus på hverandre ivaretagelse. Vi må snakke om at vi er i en jobb med risiko for utbrenthet, sekundærtraumatisering og compassion fatigue. Videre at alle har ansvar for ungdommen og kvaliteten på jobben som blir gjort og at alle har fellesansvar for å skape et støttende og godt arbeidsmiljø. Et godt fellesskap er et fellesskap som har respekt for forskjeller, som unngår profesjonskamper (s. 235).

12 Drøfting

12.1 Hvordan kan ansatte forebygge aggresjon og vold blant barn i fengsel med en kunnskapsbasert tilnærming?

Under teoridelen i oppgaven har jeg gjort rede for forskning og teorier som jeg har valgt for å besvare problemstillingen min. For å kunne sette inn de riktige tiltakene i forhold til vold og trusler om vold, er kunnskap om blant annet relasjon, omsorg, traumer og toleransevinduet viktig. Disse teoriene kan hjelpe oss til å forstå hvorfor barn handler slik de gjør og ikke minst hvordan vi som voksne responderer på utagerende atferd. Videre har jeg sett på en modell for

intervensjoner for barn i fengsel (Nowak, 2019) og andre tiltak som kan redusere voldelig atferd hos barn.

Nordtvedt et al (2012), viser til kunnskapsbasert praksis der ansatte tar utgangspunkt i egen erfaring, fagkunnskap, brukermedvirkning og kontekst. Videre består kunnskapsbasert praksis av en prosess bestående av seks trinn; Det første trinnet handler om refleksjon. Ansatte reflekterer over egen praksis, stiller spørsmål om hvorfor gjør vi det vi gjør, hva ønsker vi skal komme ut av praksis. Det andre trinnet er spørsmålsformulering. Hva er utfordringene for den enkelte ungdom og hvilket utfall er ønskelig. Det tredje trinnet er litteratursøk. Her handler det blant annet om å bruke de riktige kildene for å finne teori og forskning som kan anvendes. Det fjerde trinnet er kritisk vurdering av litteratur. Dette er viktig for å vurdere gyldigheten, metodisk kvalitet og om innholdet er overførbart. Det femte trinnet er om forskning skal anvendes, det er ikke alltid forskning eller teori passer inn, men det kan være til hjelp å vite hvilken forskning som eksisterer og anvende den sammen med egen erfaring, fagkunnskap og kontekst. Det sjette trinnet er å evaluere egen praksis, nye spørsmål oppstår, det kan føre til behov for eventuelle forbedringer i tiltaket. Dette blir en prosess med en pågående sirkel av refleksjon, spørsmålsformulering, litteratursøk, kritisk vurdering, anvende forskning og evaluere (Nortvedt et al., 2012, s. 21-23).

Denne modellen kan man bruke gjennom hele straffegjennomføring. Med utgangspunkt i den teorien og forskningen som ligger til grunn for blant annet vold og trusler om vold, kan man iverksette forskjellige tiltak. Kunnskap om å forstå voldens mening, samt hvordan barnetskal ivaretas kan forebygge og dempe aggresjon (Lillevik og Øien, 2010). For å kunne ha tilstrekkelige vilje til å kunne håndtere og handle i krevende og vanskelige situasjoner er det nødvendig med teoretisk kompetanseheving (Lillevik og Øien 2010).

Innføringen av alternative straffegjennomføringsformer, kan føre til at barn som kommer i fengsel er en ytterligere marginalisert gruppe enn tidligere. I 2019 ble det iverksatt 48 dommer på samfunnsstraff, tilsvarende tall i 2020 var 59 dommer (Kriminalomsorgens årsrapport 2020, s. 53). Dette er i tråd med at alt annet skal være prøvd før barn blir satt i fengsel, men kan det bety at den gruppen som da kommer på ungdomsenhetene har «sprengt» seg ut av alle andre former for reaksjoner, både i forhold til straffereaksjoner og i forhold til oppfølging av barnevern med mer. Dersom det er slik at denne gruppen er en tyngre gruppe enn tidligere, er det nærliggende å tenke at det er nødvendig med mer kunnskap om hvordan

man skal møte ungdom i konflikt med loven. Vi må og se på hvordan vi kan styrke prosessene rundt dem, slik at de blir ivaretatt som barn i utvikling.

Det er kjent at de unge som kommer i fengsel har vært innom mange instanser, har sammensatte og omfattende utfordringer. De har vært grunnleggende sviktet og har et uttrykk som ofte kan oppleves voldelig og truende (Stang & Hydle, 2015). Å forstå vold kan være vanskelig. På den ene siden kan vi velge å se på vold som meningsløs og uforståelig. Men hvis vi derimot tar utgangspunkt i Isdal (2012), som definerer at volden har ett utspring og for voldsutøveren har volden en form for mening, kan det legge noen premisser for hvordan vi møter ungdommen. Når vi søker å finne de bakenforliggende årsakene, kan vi sette inn de rette tiltakene.

Mennesker har en tendens til å gjenta handlinger som tidligere har vært effektive (Isdal, 2000 s. 20). Et eksempel fra min egen arbeidshverdag er en ungdom som fortalte at «han alltid går bevæpnet» og han er tydelig til omgivelsene hva han «bærer». Dette for å signalisere ut i miljøet at han er villig til å bruke vold dersom noen utfordrer ham. Tidligere voldsbruk og trusselen om aksjoner er en form for balanse. Dette er en løsning som ungdommen mener virker, da det fører til at de rundt ham frykter ham og lar han være i fred. I samtaler med denne ungdommen bekrefter han en tilværelse ute som er preget av mye vold og en kaotisk tilværelse, hvor han blant annet ofte er på rømmen fra barnevernet. Denne historien er ikke unik, men gjenspeiler historien for mange ungdommer som har vært på ungdomsenheten. De er ofte en del av antisosiale nettverk som kan være vanskelig å komme seg ut av. I dette miljøet kan ungdommen være utsatt for å bli deltaker i voldsutøvelse og bli ett voldsoffer (Salto 2021, s. 30). Med tanke på hvor utrygg denne tilværelsen kan være, er det ikke utenkelig at barn og unge i slike situasjoner kan utvikle utviklingstraumer da de blir utsatt for vedvarende og gjentatte skremmende opplevelser over tid (Nordanger og Braarud, 2017). For å møte denne gruppen barn og unge er det viktig at man ser på vold og aggresjon som uttrykk for smerte og lidelse (Lillevik og Øien, 2019). Videre sikre at alle involverte instanser har kunnskap omvold, aggresjon og felles forståelse for at vold er et symptom som trenger tiltak og behandling og er ikke nødvendigvis et atferdsproblem (Holt et al., 2016).

Med den kunnskapen vi har om barn som kommer i fengsel (Barneombudet, 2021), kan det tenkes at for denne gruppen er det spesielt vanskelig å bli fengsel. Ungdomstiden er en kritisk tid, utvikling skal formes i kontakt med jevnaldrende (Nowak, 2019). Barn og unge som blir satt i fengsel vil mest sannsynlig kjenne på en følelse av avmakt. Avmakt er en kompleks og

sammensatt følelse. Den er knyttet opp mot hvordan vi håndterer manglende kontroll, påvirkningsmulighet og oversikt. Videre til hvordan vi bevisst evner å tåle angst, usikkerhet og ubehag. Andre viktige faktor er evne til behovsutsettelse og hvordan vi håndterer og kontrollerer aggressive impulser. Dersom impulskontrollen er lav kan, raseri bli totalt oppslukende. Vi mister kontroll over intensitet og omfang av utagerende atferd (Lillevik & Øien, 2019, s. 38). Dette samsvarer med min erfaring fra ungdomsenheten. Barn og unge i affekt er lite mottakelige for omgivelsene. Med hensyn til barnet selv og andre innsatte kan det være et alternativ å prøve og trekke ungdommen til side, la ungdommen roe seg ned, for å hjelpe med regulering i forhold til toleransevindumodellen (Nordanger og Braarud, 2014). Imidlertid er dette langt fra lett å praktisere. Når barn først er kommet i så stor affekt at de ikke er tilgjengelige for omgivelsene, kan det være vanskelig å komme i posisjon for å hjelpe med regulering. I slike situasjoner kan det komme reaksjoner som kan bunne i opplevd indre kaos, der følelsene løper løpsk og trykket kan bli så stort at det oppleves som smerte. Fornuften er da helt fraværende (Thorkildsen, 2020).

Barn og unge som utøver vold og trusler om vold er krevende og utfordrende å jobbe med. Det å endre atferd er en tidkrevende prosess hvor det tar lang tid før man kan se resultater, dette kan føre til at ansatte kan miste motet og videre ende med å gi aggresjonsbasert respons på barnets aggressive atferd (Nordanger og Braarud., 2017, s. 154). I slike situasjoner er det nødvendig med spisskompetanse og nødvendig utdanning. Ansatte må være bevisst sitt eget toleransevindu i forhold til hva man selv opplever som truende og som kan føre til dysregulering. Dette er en kompetanse i seg selv (Nordanger og Braarud, 2017, s. 152-156). Min erfaring fra enheten er at det er lite fokus på å evaluere ansattgruppen og hvordan de håndterer vanskelige situasjoner. Dette kan føre til at ansattgruppen ikke er bevisst endringer i egne holdninger og handlinger. I forhold til erfaringsbasert kunnskap kan dette sees på at man ikke lenger reflekterer over egne skjønnsmessige vurderinger (Nortvedt et al., 2012, s. 8).

Jeg har tidligere i oppgaven vist til en oversikt over siktede med vold og mishandling som hovedlovbrudd. Der kommer det tydelig fram en topp i sen ungdomstid, rundt 19-20 års alderen. For enkelte barn kan voldsatferd fremstå i perioder, mens for andre vil atferden følge dem i mange år (Stang & Hydle, 2015). Ut fra en kunnskapsbasert tilnærming kan det være naturlig at det blir satt inn mest ressurser på de barn og unge som vil ha denne typen atferd i mange år. Intervensjonene må stå i forhold til hvor aktive barn og unge er, samt alvorlighetsgraden i kriminaliteten som er utført. Målet er å skape et trygt miljø for barna der

man tar utgangspunkt psykiske og emosjonelle forutsetninger når man iverksetter tiltak (Nowak, 2019).

12.2 Hvordan kan man redusere forekomst av voldelige og aggressive hendelser på avdeling?

Det er tidligere i drøftingen vist til hvordan innsatte kan miste kontroll når de blir veldig agerte. Da beveger de seg inn i hyperaktiv sone og kan utagere blant annet med vold og trusler (Nordanger og Braarud, 2014). Når ungdommen først har kommet dit, kan det være vanskelig å regulere dem ned. For ansatte er det viktig å kunne lese situasjonene i miljøet. Eskalering fra frustrasjon til utagerende atferd kan noen ganger ta sekunder, mens andre ganger kan det bygges opp over lang tid. Ansattgruppen må da bruke forskjellige konfliktdempende tiltak som kan redusere aggresjon. Dette kan blant annet være å ha fokus på avmaktsbevisst omsorg (Lillevik & Øien, 2019, s. 96).

Isdal (2012), viser til at med refleksjon menes å tenke igjennom, vurdere ulike sider ved en sak, sette ulike elementer opp mot hverandre og bedømme ulike konsekvenser av ulike alternativer. Refleksjon betyr å se flere sider ved en sak. Når voldsutøver hverken tenker over eller vurderer i forkant av voldshendelser og heller ikke reflekterer i etterkant, kan utøver av vold fremstå som uten ansvar (Isdal 2012., s.5 2). Ungdom som begår kriminalitet kjennetegnes av lav impuls kontroll (Lillevik og Øie, 2019) og i tillegg kan de ha store utfordringer med følelsesregulering, og framtidsplanlegging (Holt et al., 2016). Dette kan føre til at ungdommer har lettere for å ty til vold når de kommer i vanskelig situasjoner.

Gjenopprettende prosesser vil være en viktig ideologi på en enhet som kan være preget av høyt konfliktnivå. Barn må ansvarliggjøres for handling, få anledningen til å gjenopprette skader, og videre gjenopprette den ubalansen som er oppstått mellom ungdommen og ansatt (Fornes, 2021). Det kan tenkes at gjennom denne prosessen kan det bli lagt til rette for refleksjon rundt egen handling, hvor ungdommen sammen med ansatte kan oppdage, utfordre og endre tankemønstre som kan påvirke følelsene og gi nye muligheter og andre handlingsalternativer (Berge og Repål., 2015, s. 21).

Når barn og unge utagerer i form av vold og trussel om vold, er det som regel uttrykk for noe som er vanskelig i livet (Forandringsfabrikken, 2020). En utagering kan for barn og unge være en utløsende faktor for stress og vanskelige følelser. Intervju med barn som har utøvd vold fremhever hvor viktig det er å bevisstgjøre barnet på følelsene som blir skapt i konfliktfylte møter (Forandringsfabrikken, 2020). Denne bevisstgjøringen innebærer at ansatte kan snakke om egne følelser og hvordan man blir påvirket av vold og trusler om vold.

Fengselslivet er krevende og tungt, noen tilpasser seg fengselets hverdag for ikke å få negative sanksjoner, mens andre viser motstand (Fransson et al., 2019, s. 29). Dette kan føre til at barn kan oppleve at følelser bør holdes for seg selv og undertrykkes, om ikke kan det få konsekvenser for soningen. Uttrykk for sinne og frustrasjon kan føre til sanksjoner og barnet kan oppleve manglende forståelse for sinneutbrudd (Isdal et al., 2006, s. 63). Dersom vi tar utgangspunkt i at barn trenger hjelp med følelsesregulering (Nordanger og Braarud, 2014), er det da riktig å møte sinne og frustrasjon med sanksjoner? Eller bør det møtes med en kunnskapsbasert tilnærming hvor behovet til ungdommen blir kartlagt og ansattgruppen bruker den tilgjengelige kunnskapen som er til stede i gruppen. Endringsarbeid må foregå i trygge og troverdige relasjoner. Barnet må føle en genuin omsorg fra ansattgruppen, dette vil være med å sette en standard for hva som oppleves som grensesettende omsorg eller makt. Det kan tenkes at dersom barn og unge i fengsel opplever at ansatte utøver makt, vil det føre til en avmaktsfølelse hos barnet, som igjen kan føre til vold og trusler om vold.

Isdal (2012), skiller mellom sinne og aggresjon. Han trekker fram at sinne kan være en positiv følelse som kan stå bak handlinger som «selvhevdelse, grensesetting, selvmarkering og selvforsvar». Aggresjon oppleves negativt og kan oppleves «krenkende, destruktiv, skadelig og undertrykkende» (s. 22). Det kan tenkes at det ikke alltid er lett for ansattgruppen å skille mellom sinne og aggresjon. Imidlertid er det viktig at gruppen har søkelys på at dette er to forskjellige uttrykk og at sinne noen ganger kan være en positiv følelse.

Lillevik og Øien (2019), påpeker at det er viktig at man får en felles forståelse og en felles holdning på hva som er arbeidsplassens grenser, for hva som er ikke akseptabel og akseptabel atferd. Dette vil variere fra arbeidsplass til arbeidsplass, ikke minst i forhold til hvilken gruppe en jobber med. Barn må møtes med andre forventinger og krav til atferd enn hva vi kan forvente av voksne innsatte. Selv om opplevelser av trusler og vold kan være subjektive, er det viktig at ansatte utvikler felles holdninger og grenser til vold. Konsekvensen av ulik

tilnærming fra ansatte kan føre til at ungdommen opplever liten grad av forutsigbarhet, som igjen kan føre til usikkerhet og økt frustrasjon (Lillevik & Øien, 2019, ss. 68, 69).

12.3 Hvordan blir samspillet mellom ungdom og ansatte påvirket av tidligere livserfaringer og stadig og tilbakevendende konfliktsituasjoner?

Kunnskap og personlige egenskaper er viktige faktorer inn i arbeidet med barn og unge som utfordrer omgivelsene med utagerende atferd (Lillevik og Øien, 2010). På den ene siden skal du kunne ivareta barnets behov, se hvilke tiltak som er nødvendig for å hjelpe barnet til bedre forståelse for egne handlinger og strategier. På den andre siden skal du kunne ivareta deg selv og kolleger slik at man ikke blir utbrent i møte med krevende barn og ungdom.

Dette kan være en krevende balanse. Med tanke på at man alltid skal vurdere barnets beste, når kan og skal sikkerhet og hensyn til ansatte blir prioritert? Hammerlin (2015), er tydelig på at sikkerhetsideologien alltid trumfer rehabiliteringsideologien. Min erfaring fra ungdomsenheten tilsier at det ikke alltid er riktig. Jeg opplever at ansatte strekker seg veldig langt for å ivareta barnet. Jeg har opplevd kolleger som har vært helt utslitt av å gå i ett miljø som i perioder kan være preget av vold, trusler om vold og latent vold. På den ene siden er det barn vi jobber med, som har rett til andre tilnærminger og forståelsesrammer enn voksne innsatte. Likevel vil det være slik at dersom ansattgruppen føler seg utrygg, vil det føre til dårlig samhandling og vanskelig klima for endringsarbeid. Ivaretakelse av ungdomm forutsetter at ansatt gruppen er fysisk, psykisk og emosjonelt i stand til å ivareta barn og unge i fengsel (Gadon, Johnstone, & Cooke, 2006).

Fengselsbetjenter har en høy risiko for å bli utsatt for vold på arbeidsplassen og har flere roller som kan være vanskelig å balansere i et klima med høyt konfliktnivå. På den ene siden skal sikkerheten ivaretas med de tiltak som er nødvendig, på den andre siden skal man opparbeide sosiale relasjoner som skal styrke rehabilitering og legge et godt grunnlag for endringsarbeid. Dersom volden da oppleves meningsløs og uforståelig, kan det være vanskelig å opprettholde en profesjonell tilnærming (Gadon et al., 2006). Det å stå i et slikt spenn over tid vil føre til en ubalanse, hvor profesjonaliteten kan bli utfordret og føre til innsnevring av eget toleransevindu. Dette kan føre til at man handler annerledes enn det man ellers ville gjort (Nordanger og Braarud, 2014). Lillevik & Øien (2019), viser til at i ett

arbeidsmiljø der det er stor fare for å bli utsatt for latent vold, vold og trusler om vold er det nødvendig med god kollegastøtte. Det er viktig med tilbakemeldinger når noen går for langt, mister kontroll eller er i ferd med å bli utbrent. Det er ofte slik at de det gjelder ikke klarer å se det selv og mister sensitiviteten i arbeidet. I slike situasjoner er vi helt avhengig av å bli sett, beskyttet mot belastning i arbeidet, men også beskyttet mot oss selv. Vi har ett eget ansvar for selvivaretagelse. Vi må legge merke til hva som skjer med oss og gi beskjed. For at omgivelsene skal kunne støtte i vanskelige perioder, er de avhengig av å vite hvordan vi har det (s. 35-41).

13 Konklusjon

Når vi ser hvor mange utfordringer som kjennetegner livet til barn som utøver vold, er det nærliggende å tenke at det er nødvendig med en kompetanseheving blant ansatte. Nå er det ikke slik at tiltak og eventuell behandling som blir satt i gang utfra evidensbasert forskning, nødvendigvis vil gi det resultat som er ønsket. Men dersom tiltaket har fungert i tilsvarende situasjoner, er sannsynligheten større for at det kan ha innvirkning på de utfordringene barnet har. Videre er det så komplekse utfordringer som følger de barna som kommer i fengsel, det finnes ingen enkle løsninger. Det som vil være viktig er å forankre tiltak som blir gjort etter individuelle behov og stryke beskyttelsesfaktorer hos barnet.

Hva som skal gjøres når barn begår alvorlig kriminalitet er et vanskelig spørsmål. Samfunnet har rett og krav på beskyttelse, samtidig har barn som begår alvorlig kriminalitet ofte sammensatte og vanskelige utfordringer i livet. Barnet vil trenge hjelp til å finne strategier som kan hjelpe dem ut av en vanskelig livssituasjon. Om det er mulig i fengsel er vanskelig å svare på, men dersom enheten jobber utfra en kunnskapsbasert tilnærming, er det i hvert fall en større sannsynlighet for at de rette tiltakene blir satt i gang, barnet blir hørt, erfaring blir brukt, og konteksten rundt blir vurdert.

14 Bibliografi

- Arbeidsmiljøloven. (2005-06-17-62). Hentet fra <https://www.arbeidstilsynet.no/regelverk/lover/arbeidsmiljoloen/4/4-2/>
- Aase, H., Lønnum, K., Sørli, M., Amlund Hagen, K., Gustavson, k., & Utgarden, I. (2020). *Barn, unge og kriminalitet. Hvordan hindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane? Oppsummering og vurdering av virksomme tiltak, behandling og organisering*. Folkehelseintituttet.
- Bakken, A. (2020). *Ungdata 2020. Nasjonale resultater*. Oslo: Nova, OsloMet.
- Barneombudet . (2021, Oktober). *Barneombudet.no*. Hentet fra <https://www.barneombudet.no/for-barn-og-unge/dine-rettigheter/kriminalitet-og-straft>
- Bjørger, T. (2015). Forebygging av kriminalitet. ss. 13-44.
- Brinkley-Rubenstein, L., Allen, S. A., & Rich, J. D. (2020, February 01). Incarceration and the health of detained children. *The Lancet Public Health*, ss. 76-77.
- Ertzeid, H., & Dyb, H. N. (2021, 09 15). Hvorfor øker ungdomsvolden? NOVA, OsloMet-storbyuniversitetet.
- Forandringsfabrikken. (2020). *Sint utenpå vondt inni*. Forandringsfabrikken Kunnskapssenter.
- Fransson, E., Hammerlin, Y., & Skotte, S.-E. (2019). "Barn skal ikke i fengsel...men noen barn må" *Ett kritisk studie av ungdomsenhetene i Norge*.
- Gadon, L., Johnstone, L., & Cooke, D. (2006). Situational variables and institutional violence: A systematic review of the literature. *Clinical Psychology Review*, ss. 515-534.
- Hammerlin, Y. (2004). Når det ikke-synbare blir gjort synlig. *Suicidologi (1)*.
- Helsetilsynet. (2019). *Omsorg og rammer, Når barn trenger mer*.
- Holt, T., Nilsen, L. G., Moen, L. H., & Askeland, I. R. (Rapport nr 6/2016). *Behandlingstilbudet til barn som er utsatt for og som utøver vold og seksuelle overgrep*. . Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress a/s.
- Isdal, P. (2012). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Isdal, P., Dammann, B. B., Bergerud, K., & Killingstad, H. (2006). *Håndbok i studiegrupper om vold*. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS.
- likestillingsdepartement, D. k.-o. (2016, 10 28). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)Prop. 12 S*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/f53d8d6717d84613b9f0fc87deab516f/no/pdf/prp201620170012000dddpdfs.pdf>

- Lillevik, O. G., & Øien, L. (2010, 6. årgang). Kvaliteter hos hjelperen som bidrar til å forbygge trusler og vold fra klienter. *Nordisk Tidsskrift for Helseforskning, nr 2*, ss. 84-96.
- Lillevik, O. G., & Øien, L. (2019). *Miljøterapeutisk arbeid i møte med vold og aggresjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- NOU. (2008:15). Hentet fra Regjeringen.no.
- Nowak, M. (2019). *UNITED NATIONS GLOBAL STUDY OMN CHILDREN DEPRIVED OF LIBERTY*.
- SLT. (2021). *Vold blant barn og unge i Trondheim. Erfaringer sett fra ståstedet til unge voldsutøverer, foreldre til voldsutøverer og fagansatte i hjelpeapparatet*.
- SSB. (2020, Oktober 29). Færre voksne, men flere barn, tatt for lov brudd.
- Stang, E. G., & Hydle, I. (2015). Barn i fengsel - også barnevernets ansvar. *Norges barnevern*, ss. 46-63.
- Tarrant, E., & Torn, A. (2021, August 9). A qualitative exploration of young people and prison officers' experiences of empathy within a young offenders' institution. *Journal of Crimonological Reserarch, Policy an Practice*, ss. 1-44.
- Walderhaug, M. (2019). Tilstedeværende likeverd i møte med den innsatte. *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*, ss. 261-267.
- World Health Organization. (2002). *World report on violence and health*.

Vedlegg 1 Selvvalgt litteraturliste

Selvvalgt litteraturliste KRUS 3900

Forfatter(e)	Tittel	Forlag / Tidsskrift	År	Kapitler / sider	Antall sider
Per Isdal	Meningen med volden	Kommune forlaget AS Oslo	2012	296	296
Per Isdal	Smittet av vold	Fagbokforlaget	2017	1,2,4 og 16	50
Ole Greger Lillevik og Lisa Øien	Miljøterapeutisk arbeid i møte med vold og aggresjon	Gyldendal norske forlag	2019	165	165
Ole Greger Lillevik og Lisa Øien	Kvaliteter hos hjelperen som bidrar til å forebygge trusler og vold fra klienter	https://septentrio.uit.no/index.php/helseforsk/article/view/1191	2010	13	13
FHI	Barn, unge og kriminalitet	https://www.fhi.no/publ/2020/barn-unge-og-kriminalitet/	2020		81
Helsetilsynet	Når barn trenger mer	https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/rapport-fra-helsetilsynet/2019/omsorg-og-rammer-naar-barn-trenger-mer/	2019		33
Barneombudet	Funn etter gjennomgang av saker der barn er fengslet i perioden 2016-2019	https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/brev-til-myndighetene/funn-etter-gjennomgang-av-saker-der-barn-er-fengslet-i-perioden-2016-2019			9
Meld. St. 34	Sammen mot barne-ungdoms- og gjengkriminalitet	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-34-20202021/id2857691/	2020-2021		118
Tarrant and Torn	A Qualitative exploration of young people and prison officers experinec of empathy within a young offenders institutiong	https://research.leedstrinity.ac.uk/en/publications/a-qualitative-exploration-of-young-people-and-prison-officers-experiences-of-empathy-within-a-young-offenders-institution(c0f18dff-b28a-459b-8073-4e8c4cb9d20c).html	2021		44
Lauren Brinkley-Rubenstein, Scott A Allen,	Incarceration and the health of detained children	www.thelancet.com/public-Health vol 5. February 2020	2020		2

Josiah D Rich					
World Health Organization	Preventing youth violence: An overview of the evidence	https://apps.who.int/iris/handle/10665/181008	2015		84
Dalland, O. 2020	Metode og oppgaveskriving	Gyldendal akademisk		1-3 7-10 12-13	157
Bergheim, B, Skotte, P. S Neumann, C.B og Rugkåsa, M	Samarbeid og innsikt. En innføring i prosjektbasert læring.	Fagbokforlaget	2018	1-4	50